

др Биљана Мандић
Музичка академија
Источно Сарајево, Република Српска

Хорски живот студената Православног богословског факултета између два свјетска рата

Сажетак: Хор студената ПБФ током свог постојања од 1931. године до почетка Другог свјетског рата редовно је пјевао на свим богослужењима у Саборној цркви и имао активно учешће у јавном животу града Београда и унутрашњости. Свака година рада овог друштва била је препуна различитих активности, што је имало као резултат проглашење хора за најбољи мушки састав у Београду 1937. Паралелно са богатим хорским животом студенти су похађали наставу црквене музике од 22. новембра 1923, а назив предмета црквена музика 1935. промијењен је у црквено пјевање.*

По оснивању Православног богословског факултета 6. септембра 1920.¹ настава је организована на четири године, одн. осам семестара. Предмети су подијељени на главне и помоћне науке. Прве су чинили предмети: Свето писмо Старог завјета, Свето писмо Новог завјета, Апологетика, Догматика, Упоредно богословље, Морално богословље, Библијска историја са Библијском археологијом, Историја хришћанске цркве, Историја Српске цркве са Историјом словенских Цркава, Патрологија, Црквено право, Литургија, Пастирско богословље, Омилитика, Хришћанска археологија, док су предмети помоћних наука били: Историја религије, Културна историја Византије, Философија (Увод, Психологија, Историја философије), Педа-

---

* Излагање на научном скупу „Српска теологија у двадесетом веку: Истраживачки проблеми и резултати“ одржаном на Православном богословском факултету у Београду 24. и 25. маја 2007. у склопу пројекта бр. 149037А („Српска теологија у двадесетом веку“), који финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије.

¹ Архив Југославије, Министарство просвете бб, архивска јединица 155/428, даље, АЈ-66-155-428 Архиепископ београдски и митрополит Србије Димитрије у свом акту АЕБр. 817 15/28. април 1919, на захтјев Министра просвете да се предложи лица која би узела учешће у изради пројекта уредбе о Богословском факултету, ставио је на располагање Чедомиља Митровића, професора Универзитета и протојереја Стевана Димитријевића, ректора Богословско-учитељске школе у Призрену. С обзиром да је Чедомиљ Митровић био представник самог универзитета, Ректор је сматрао да треба наћи човјека из цркве. Тада је поред Стевана Димитријевића за израду уредбе Богословског факултета именован Ректор Карловачке богословије господин Викентије Вујић и Његово Преосвештенство Епископ нишки господин Доситеј, као стручни представник Архијерејског колегијума.

АЈ-66-545-816 – Богословски факултет отворен је врло скромним средствима, имао је свега 30.000 буџетског кредита. Овим средствима је требало финансирати бројне обавезе, међу којима и оформити библиотеку факултета, без које се није могло мислити на развој и постизање задатака каоје су имали у виду када је осниван факултет. Библиотека је факултету била нужно потребна, јер у то вријеме није функционисала ни једна јавна библиотека у Београду. Народна библиотека није била отворена за грађанство, а да је и била у функцији није могла задовољити стручне потребе овог факултета, како по питању богословских дјела, тако ни по питању других дјела помоћних богословљу и црквеној историји. Неопходне књиге за факултет набављане су из Русије кредитима Министарства просвете.

Учитељ пјевања Коста Манојловић 30. јула 1929. актом Министра просвете Бр. 2835 преведен је из IV у III групу II категорије, и од школске 1929/30. био је стално запослен на Богословском факултету као виши учитељ вјештина.³ На предлог Министра просвете на основу чл. 49 Закона о чиновницима на ово звање поставио га је краљ Александар I. Коста Манојловић је на факултету остао све до краја школске 1936/37. као виши универзитетски учитељ вештина за предмет црквена музика на Катедри Црквена уметност, црквена музика и старозаветна хришћанска археологија.⁴ Њега је 1. октобра 1937. наслиједио хонорарни наставник Бранко Цвејић, професор-катихета Четврте женске реалне гимназије у Београду.⁵

Црквена музика изучавала се у првом и другом, трећем и четвртном семестру, одн. на прве двије године студија. У одлуци Савјета факултета о распореду предмета наглашено је следеће:

„Кандидати који нису изучили црквено певање до ступања на Богословски факултет, дужни су пре полагања испита из предмета последње године (IV) приложити уверење наставника, кога за то буде одредио Савет Богословског факултета, о томе да су научили певати осам гласова српског црквеног појања.“⁶

Све до 17. маја 1935. овај предмет носио је назив црквена музика, када му је Уредбом о измјенама и допунама уредби Православног богословског факултета назив промијењен у црквено певање.⁷

Музички живот студената ПБФ био је организован око хора факултета. Хор студената Православног богословског факултета званично је основан на сједницама од 2. и 9. новембра 1931. Налазио се под високим покровитељством Његове светости Патријарха српског Господина Варнаве. Како се сазнаје из правила писаних по оснивању хора 1932.⁸, слава хора студената био је Св. Григорије Богослов, али је у извјештају о раду хора за школску 1933/34. наглашено да је хор по први пут уопште прославио своју славу Силазак Св. Духа у сали Основне школе „Краљ Петар I“ 1934.⁹

³ Архив Србије, Министарство просвете – Универзитет у Београду (Ректорат) Г-200, фасцикла I, р.41/930; У професора I категорије одлуком Министра просвете бр. 7358, Коста Манојловић је преведен 14. маја 1928.

⁴ АЈ-66-373-608

⁵ Архив Србије, Министарство просвете Г-183 – досијеа, фасцикла II, бр. 27; Бранко Цвејић, рођен 8. фебруара у Чалми. Завршио је Богословију у Сремским Карловцима 1904, на којој се није полагао дипломски испит. Професорски испит положио је 18. јуна 1920. Декретом од 1. 3. 1929. постављен је први пут за вероучитеља гимназије у Руми и од тада је служио као наставник без прекида. Када је 1899/1900. полагао испит зрелости у Српској великој гимназији у Новом Саду за успех у постигнутим предметима речено је: за црквено хармонијско певање – изврстан; за црквено појање са правилом – одличан. – У поднијетом извештају од стране директора Државне реалне гимназије КСХС у Руми, као наставник оцијењен је овако: „Добар дидактичар, предавања су му јасна, има добар начин испитивања, не тражи да му ученици одговарају лекције, него тражи разумевање и дубље познавање предмета, али је благ у оцењивању, те му ученици не уче увек. Наступа са ученицима благо, али не млако, дисциплина му је добра, али могла би бити и боља. У служби је савестан, али не сувише реван; владање у служби и ван ње добро. Врло је музикалан, предаје певање у I и II разреду и хорско певање. Диригент је Српског певачког друштва.“

⁶ Чедомир Драшковић, Четрдесет година Богословског факултета у Београду, Богословље, V, св. 1 и 2, 1961, Београд, стр. 3.

⁷ Архив Србије, Министарство просвете – Универзитет у Београду (Ректорат) Г-200, фасцикла I, рбр. 120/938.

⁸ Архив Србије, Министарство просвете – Универзитет у Београду (Ректорат) Г-200, фасцикла I, рбр. 38/1932.

⁹ Архив Србије, Министарство просвете – Универзитет у Београду (Ректорат) Г-200, фасцикла I, рбр. 30/1934.

Хор Вишарског Православног Богословског Факултета

Бр. 14

у Београду
28. јануара 1931.

Деканату Православног Богословског Факултета
Универзитетског у Београду
Београд.

Вишарског Православног Богословског Факултета, на-
шавши у Вишарског Вишарског Факултета, на Колеџијевом Валу
бр. 14, дошли су закључак, да је Православни Богословски Факул-
тетски одбор свој хор. Који је квалификован, да има на по-
добног гласовног наставника, организована је 2. новембра 1931 год
оснивања студентског, а 11. новембра иста година била органи-
зована студентског новосоставног хора Вишарског Православног
Факултета у Београду, под предводнишвом Г. М. Милошевића
Радоваковића, професора и Фирманова Ђокића. На оснивању су
учествовали и државни стручњаци, и рекао је, да и хор идеје под њихову
наставу Н. Св. Пастрићура Г. Варнак, италијански стручњак
и да се доцни Г. Јанковић Др. Јанковић Вишарског, а
и да се италијански стручњак Г. М. Милошевић Радоваковић,
црквеног стручњак.

Своим приликом, поштом, високо-ценом наплате, да
одбор италијанског хор је Православни Богословски Факултетски
да и иста организација у прилици и држави на свој одбор.

Секретар:
Ђорђе Милошевић
ишарског.

Председник:
Милошевић Радоваковић

И прије оснивања свог хора 1931. студенти Богословског факултета пјевали су у университетском друштву „Обилић“. Оснивањем засебног хора са задатком да у чисто мушком саставу његују православну црквену пјесму, чланови хора обавезали су се да ће својим пјевањем утицати на развијање религиозног духа. Задатак хора био је да са својим члановима његује црквену пјесму, оплемењује њихов естетско-умјетнички укус, јача љубав према црквеној пјесми, музици и умјетности уопште; јача и шири побожност у народ и поштовање црквене музике; да религијски оплемењује живот савременог друштва и тако помаже цркви у њеним настојањима да стиче што више признања и уважавања у својој средини; да приређује духовне концерте, учествује пјевањем на богослужењу у Саборној цркви, и развија дух религиозности. Редовно су пјевали у Саборној цркви на вечерњим богослужењима, уочи недеље и празника, учествовали у приредбама ра-

зних религиозних хуманих друштава и заједница и приређивали сопствене духовне концерте у Београду и унутрашњости. Чланови хора могли су бити сви редовни студенти Православног богословског факултета Универзитета у Београду који су имали пјевачке способности, глас и слух. Били су дужни да уредно похађају хорске пробе и поштују све наредбе друштвене управе. Хором је руководила Управа од осам лица: почасни предсједник, почасни потпредсједник, активни предсједник, потпредсједник, секретар, благајник, библиотекар и контролор (в. факсимил оснивача и чланова; обострано).

Хор Богословског факултета – оснивачи и чланови (Архив Србије, ф. VI, бр. 75/1932):

*Хор Православног Богословског факултета
на који су сви који се налазе у овом списку
Својомоме Богословском Факултету
за Србију*

Оснивачи   *Својомоме Богословском*
Факултету Православног Богословског факултета
за Србију   *Милош Рагобиновић*
Милош Рагобиновић   *П. М. Милош Рагобиновић*
Милош Рагобиновић   *П. М. Милош Рагобиновић*

Активни предсједник   *Д. М. Лукић*
Потпредсједник   *Д. Вељко Јурајић*
Секретар   *Д. Милошевић*
Благајник   *Д. Рагобиновић*
Библиотекар   *Д. Рагобиновић*
Контролор   *Д. Рагобиновић*

Чланови хора редовни студенти Богословског факултета

- 1) Вељко Јурајић
- 2) Милош С. Рагобиновић
- 3) Милош Рагобиновић
- 4) Милош Рагобиновић
- 5) Милош Рагобиновић
- 6) Милош Рагобиновић
- 7) Милош Рагобиновић
- 8) Милош Рагобиновић
- 9) Милош Рагобиновић
- 10) Милош Рагобиновић
- 11) Милош Рагобиновић

- 11) Милош Рагобиновић
- 12) Милош Рагобиновић
- 13) Милош Рагобиновић
- 14) Милош Рагобиновић
- 15) Милош Рагобиновић
- 16) Милош Рагобиновић
- 17) Милош Рагобиновић
- 18) Милош Рагобиновић
- 19) Милош Рагобиновић
- 20) Милош Рагобиновић
- 21) Милош Рагобиновић
- 22) Милош Рагобиновић
- 23) Милош Рагобиновић
- 24) Милош Рагобиновић
- 25) Милош Рагобиновић
- 26) Милош Рагобиновић
- 27) Милош Рагобиновић
- 28) Милош Рагобиновић
- 29) Милош Рагобиновић
- 30) Милош Рагобиновић
- 31) Милош Рагобиновић
- 32) Милош Рагобиновић
- 33) Милош Рагобиновић
- 34) Милош Рагобиновић
- 35) Милош Рагобиновић
- 36) Милош Рагобиновић

Хор је са хоровађом (он није морао бити студент, али је било потребно да буде академско лице) склапао посебан уговор. Његова дужност била је да својим музичким радом што примјереније испуни музичко-естетски задатак хора и води га у духу музичког напретка путем чисте умјетности.

Хор је био признат од универзитетских власти, и управа хора сваке године је подносила извјештај о свом раду Ректорату Универзитета у Београду. Када је 5. новембра 1933. изабрана нова управа хора, она је ангажовала за хорског дири-

гента композитора Миленка Живковића, наставника Музичке школе „Станковић“.¹⁰ Те године хор је направио хорску екскурзију по Јужној Србији и одржао концерте у Битољу, Охриду, Дебру, Гостивару и Тетову. Одржана су три радио-концерта која су имала за циљ популарисање црквене и националне музике.¹¹

Свака школска година била је препуна активности овог друштва. Хор је у школској 1934/35. бројао 65 чланова који су редовно учествовали на богослужењима у Саборној цркви и на религиозно-духовним манифестацијама разних хуманих друштава. У току ове школске године студенти су посјетили краљевску задужбину на Опленцу, одржали заупокојену литургију на гробу краља Александра I Ујединитеља и извели концертну турнеју Београд – Битољ – Охрид – Дебар – Гостивар – Тетово, са 50 редовних чланова пјевача.

У школској 1935/36. хор је бројао 55 чланова који су цијеле године пјевали на свим бденијима у Саборној цркви и узимали учешћа у хуманим и културним приредбама. Забиљежени су наступи приликом освећења капеле женске гимназије; на освећењу београдске цркве Светог Саве; на парастосу Универзитетским добротворима Станојлу и Драгињи Петровић; на парастосу професору Универзитета др Јовану Цвијићу; на освећењу и отварању панчевачког моста; на парастосу блаженопочившег патријарха Димитрија у Раковици; на освећењу цркве у Рогачи; на погребу свом великом добротвору блаженопочившем епископу Георгију Летићу у Вршцу.¹² Приређени су концерти у Србобрану и Чуругу, а 4. и 5. јула 1936. хор је пјевао бденије и литургију у Саборној цркви у Загребу. Као и сваке године до тада, хор је боравио на Вису од 5. јула до 5. августа.¹³

Хорски живот студената ПБФ био је подједнако активан у школској 1936/37. Шездесет чланова пјевача пјевало је на освећењу Топчидерске цркве; на академији друштва Светог Саве; на духовном концерту женског Хришћанског покрета и социјалног одбора београдске општине на Коларчевом Универзитету; на академији Савеза свештеничких удружења Краљевине Југославије у Недјељу православља; на академији Црвеног крста и на академији Кола Српских сестара.

Програм хора увијек је био усмјерен на извођење што вреднијих музичких дјела савремене хорске музике. Те године хор је почео да спрема Литургију Светог Јована Златоуста од Стевана Христића, која је изведена 5. априла 1937. на Коларчевом Универзитету. Извођење Христићеве Литургије тадашња критика је оцијенила ласкаво и повољно, што по питању композиторових квалитета, што за беспрекорно хорско извођење. Послије овог извођења на Коларчевом Универзитету хор се афирмисао као најбољи мушки хор у Београду.¹⁴ Послије овог концерта, приређен је 24. априла 1937. концерт у Загребу на коме је изведена Литургија Стевана Христића. Литургија је изведена и у Новом Саду 29. маја те године,

¹⁰ Архив Србије, Министарство просвете – Универзитет у Београду (Ректорат) Г-200, фасцикла XII, рбр. 30/934.

¹¹ Исто.

¹² Архив Србије, Министарство просвете – Универзитет у Београду (Ректорат) Г-200, фасцикла XIX, бр. 126/936.

¹³ Исто.

¹⁴ Архив Србије, Министарство просвете – Универзитет у Београду (Ректорат) Г-200, фасцикла XX, рбр. 10/937

и поред ње народни обред Коледа од Јакова Готовца. Током свог одмора на острву Вису од 5. јула до 5. августа хор је пјевао на свим богослужењима у вишкој српској цркви и приредио бесплатан концерт духовних и световних пјесама за тамошње становништво.¹⁵

У сљедећој години свога рада хор је бројао 48 редовних и 15 ванредних чланова. Учио се већином програм црквено-религиозне садржине, али и свјетовни програм, за предвиђени пут те године у Бугарску. Хор је редовно у Саборној цркви пјевао на недјељним и празничним богослужењима и учествовао у бројним културним догађајима: на прослави Саве Текелије; Парастосу Српске Краљевске академије наука; Друштвеној слави Удружења служитеља Универзитета; академији женског Хришћанског покрета; академији Одбора за подизање храма Светог Саве; академији на дан Недјеље православља.¹⁶

Уз материјалну помоћ Светог архијерејског синода СЦ и универзитетских власти остварили су сарадњу и дочекали хор студената Православног богословског факултета из Софије. У склопу ове посјете организован је обилазак Београда, Опленца, Крагујевца, Жиче, Краљева, Чачка, Сарајева, Новог Сада и Сремских Карловаца.¹⁷ Студенти су са хором често путовали и приређивали различите излете. У току 1938. под вођством свог предсједника г. др Душана Глумца, ванр. проф. Универзитета, приредили су за вријеме ускршњих празника путовање у Свету Гору. Секретар хора био је студент Гојко Стојчевић, данашњи Патријарх Павле.¹⁸

Поред активног и живог музичког живота на различитим пољима, рад хора пратили су разни проблеми. У писму упућеном ректору Универзитета, од 28. октобра 1937. Бр. 3541, наводећи списак најхитнијих потреба факултету, декан Богословског факултета написао је сљедеће:

„За катедру црквеног певања и бољу спрему слушалаца факултета потребан је један нов клавир, пошто је садашњи клавир, који годинама служи дотрајао. Факултет има свој хор студената, који је обавезан да стално вежба, а овај је хор и на јавним приредбама, негујући црквену музику и националну песму, дао видне резултате и добио заслужно признање стручњака и наше јавности.“¹⁹

Предратне 1940. године хор је био подједнако активан. За вријеме ускршњих празника узвраћена је посјета студентима Православног Богословског факултета у Софији, и том приликом су у Софији, Пловдиву и другим мјестима Бугарске одржани духовни концерти. Почетак Другог свјетског рата хор је дочекао са око 60 чланова пјевача.

¹⁵ Исто.

¹⁶ Архив Србије, Министарство просвете – Универзитет у Београду (Ректорат) Г-200, фасцикла XVIII, рбр. 40/939.

¹⁷ Универзитет у Београду, Штампарија Драг. Грегорића, Београд, стр.72.

¹⁸ Погледати факсимил (обострано) приложен на сљедећој страни: Архив Србије, Министарство просвете – Универзитет у Београду (Ректорат) Г-200, фасцикла XVIII, рбр. 40/939.

¹⁹ АЈ-66-155-428.

